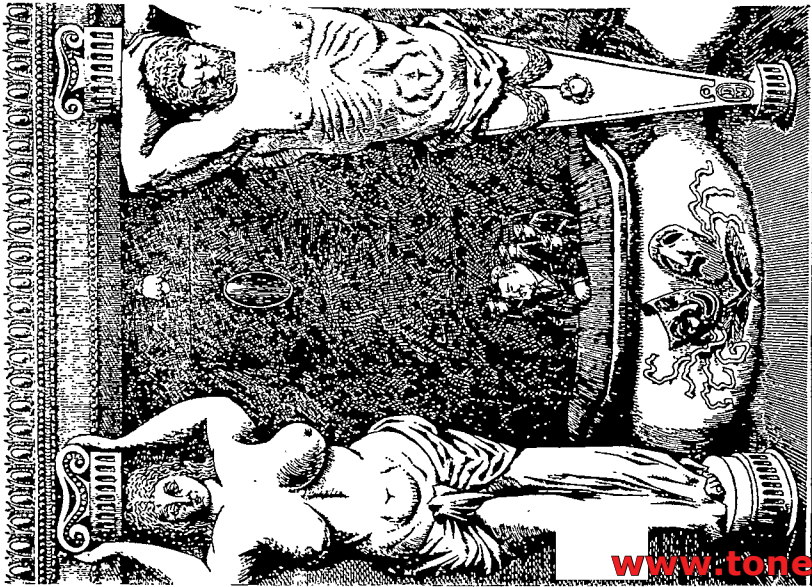

"BIJ HET OPGAAN VAN DE MAAN"
LADY GREGORY

TOELICHTING

"RACKET BABY" MROZEK

TOELICHTING

"FEEST" MROZEK

NABESPREKING

sommige ogenblikken het gevoel van onvermogen een ander te vertellen wat hij voelt, wat er in hem omgaat. Woorden schieten tekort. Vaak zijn die woorden niet eens nodig. De ander kijkt en doorziet wat er aan de hand is. De situatie, wat er gebeurt, is veel sprekender dan met woorden valt duidelijk te maken. Bij deze moderne eenakters ligt de zaak bijna precies hetzelfde. Er wordt niet verteld wat de kern van het gebeuren is. Kijk zelf maar. Kijk hoe de mensen zijn, hoe ze zich gedragen, hoe ze praten over andere dingen dan die er werkelijk gebeuren. Zodra iemand iets zegt of van plaats verandert ontstaat er een ander beeld, een andere situatie. Situaties die onderling niet zo samenhangen dat ze een logisch ingebouwd verhaal vormen. De mensen blijven hetzelfde. Door ze in allerlei toestanden mee te maken leren wij ze kennen. Via hen krijgen wij een idee van de denkbeelden van de schrijver over de mens en het menselijk bestaan. Beter zelfs dan ons in een toneelverhaal verteld zou kunnen worden.

*** Toch krijg ik de indruk dat je alleen met gefronste wenkbrauwen naar het moderne toneel kunt kijken.

Welnee, je kunt vaak lekker freewheelen. Gewoon ontspannen kijken naar de dingen die gebeuren en waar vaak om te lachen valt. Je ziet soms zulke vertekende toestanden dat het onmiddellijk op je lachspieren werkt. Ook het plezier waarmee gespeeld wordt is een geweldige prikkel. Spelen is een aangename gebeurtenis. Alles wat er gebeurt werkt op je in. Je ondergaat wisselende stemmingen: spannend, tragisch, vrolijk, hoop, angst en wat voor emoties nog meer mogelijk zijn. Vaak realiseren we ons pas na afloop de bedoeling, de achtergrond van het spel. Als er tenminste een bedoeling was. Misschien is er alleen maar gespeeld om het plezier van het spelen.

*** En als we ons niet realiseren wat de eventuele bedoeling is geweest?

Dan is er nog geen man over boord. Je moet er van uitgaan dat er niet één bepaalde bedoeling aanwezig is. Het moderne toneel konfronteert ons met een aantal mensen in allerlei verschillende situaties. Ieder van ons afzonderlijk wordt er op een andere manier door geboeid, en ieder kan er een andere mening over hebben. Je ziet geen afgerond verhaal waarin duidelijk wordt verteld waar het over gaat. Het moderne toneel gaat over de mens. Wat er met die mens aan de hand is moet ieder voor zichzelf maken aan de hand van wat hij te zien krijgt. Het is best mogelijk dat alles zover van je af staat dat je er geen vat op hebt. De ene mens begrijp je beter dan de andere. Soms begrijp je iemand pas veel later. Stel dat je inderdaad de personages in "Feest" niet begrijpt, dan kun je nog geboeid worden door alles wat er gebeurt. Kijken naar mensen is een boeiende bezigheid.

*** Is het zo, dat de drie mannen in "Feest" eigenlijk geen plezier.....

Houd toch je mond. Dat is jouw mening. Laat ieder de vrijheid om zelf zijn mening te vormen. Die vrijheid hebben ze van de schrijver uitdrukkelijk gekregen.

TOELICHTING

"RACKET BABY"

TOELICHTING

"FEEST"

NABESPREKING

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

MROZEK

M

Jaap de Lange Boom, Willem Edelman, Francien Haagsma, Guido de Kanter, Carlä Klop en Marijolein Rijnenberg, leerlingen van het "Gemeentelijk Lyceum Eindhoven", zagen enkele repetities en voorstellingen van dit instructieprogramma. Hun onderlinge gesprekken over modern toneel zijn, in bewerkte vorm, in dit programma weergegeven.

*** Wie is Mrožek?

Slawomir Mrožek is in Nederland nog te weinig bekend. Deze Poolse auteur werd geboren in 1930; studeerde journalistiek, architectuur, oosterse talen en bezocht voorts een schildersakademie. Hij tekende cartoons (spotprenten) voor verschillende kranten en tijdschriften. Een van zijn cartoons hebben wij in dit programma opgenomen.

Zijn eerste bundel met satyrische verhalen verscheen toen hij achttentwintig was. Deze bundel is in ons land verkrijgbaar onder de titel "De Olfant" (f 4, 90).

Verschillende van zijn toneelstukken werden in Nederland uitgebracht door de toneelgroep "Studio", die momenteel ook "Rocket Baby" speelt. De eenakters "Een wonderbaarlijke nacht" - "Karel" - "Striptease" verschenen in een gebundelde uitgave bij van Nijgh en Dittmar (f 2, 50).

*** Wie was Lady Gregory?

Lady Gregory leefde van 1852-1932. Zij is de grondlegster van het nationale Ierse volksoneel. Zij schreef veel stukken in het dialekt en probeerde door middel van het toneel het Ierse verzet tegen de Engelse overheersing te stimuleren. Jarenlang was zij medewerkster van de dichter J. B. Yeats.

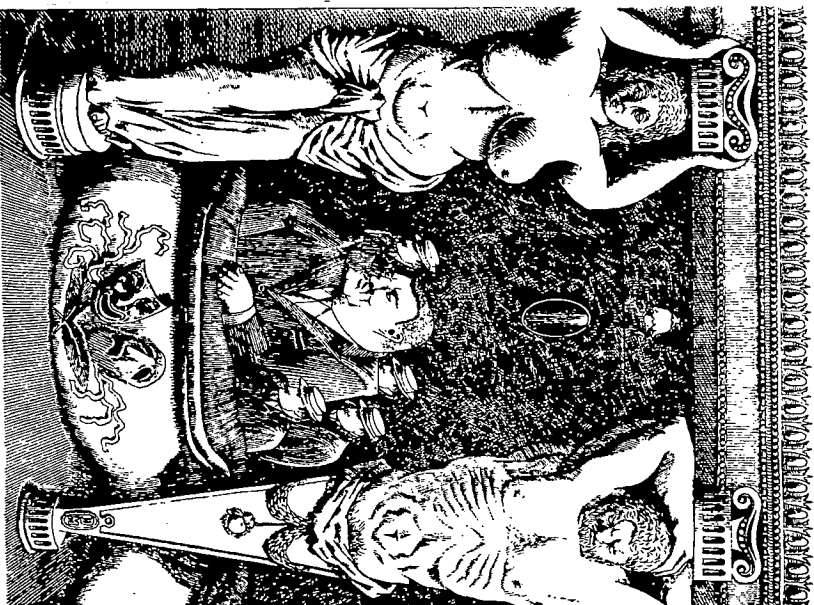
*** Wie werken mee aan dit instructieprogramma?

De acteurs zijn: Louis Bongers, Jaap van Donselaar, Jowan Krabbandam en Kees Waterbeek. De sociaal pedagoog is Albert van der Baan. Het decor werd ontworpen door Johan Lemmarts. De regie voerde Jurg Molenaar.

*** Waarom speelt "Proloog" dit instructieprogramma?

Kort en duidelijk: jonge mensen moeten zoveel mogelijk hun eigen tijd verstaan. Het moderne toneel is een eigentijdse vorm van vernieuwing. Hierdoor leer je de denkbeelden kennen over de mens en over alles wat er momenteel in de wereld gaande is.

De wijze waarop nu toneel gemaakt wordt is anders dan honderden jaren geleden gebruikelijk is geweest. Men zoekt naar vormgevingen die passen bij deze tijd. Het begrip "vormgeving" zou je bijvoorbeeld kunnen vergelijken met de wijze van praten, de manier waarop mensen hun gedachten en vorm geven. Jonge mensen doen dit anders dan ouderen. Boeken uit de vorige eeuw zijn vaak onleesbaar geworden

omdat de stijl niet meer bij ons past. In dit zoeken naar nieuwe vormen wijken sommige schrijvers meer of minder af van hetgeen we gewend zijn. "Bij het opgaan van de maan" is in een traditionele vorm geschreven, terwijl de eenakters van Mrožek een voorbeeld zijn van een nieuwe wijze van toneelschrijven.

*** Maar waarom is het moderne toneel zo moeilijk?

Het moderne toneel is niet moeilijk. Men maakt het zichzelf vaak moeilijk. Zestig jaar geleden bestonden er fietsescholen, omdat fietsen een kunst was waarbij menig probleem moest worden overwonnen. Nu fietst een kind van drie jaar en heeft nauwelijks weet van de problemen, die onze ouders toch zo duidelijk zagen. Het kijken naar modern toneel zou even vanzelfsprekend moeten zijn als fietsen. Velen ver-

keren echter nog in het stadium van de fietsschool. Men is er wat angstig voor en ziet problemen die er niet zijn. Advies: wip in het zadel en kijk!

*** Er zijn dus geen problemen?

Natuurlijk zijn er die wel. Zeker als je voor de eerste keer met het moderne toneelgebeuren in aanraking komt. Het grote knelpunt zit in het feit dat men op een andere manier moet leren kijken. Met dit instructieprogramma wordt geprobeerd je duidelijk te maken hoe je het moderne toneel moet benaderen om er werkelijk plezier in te hebben. Allereerst moeten enkele eisen die wij voorheen aan het toneel stelden worden losgelaten. Zonder er verder bij na te denken verwachten wij bijvoorbeeld automatisch dat er in een stuk duidelijk verteld wordt waar het over gaat. Wat is het onderwerp! Dit onderwerp moet ingehouwd zijn in een logisch verhaal, dat zich geleidelijk ontwikkelt. Als het stuk van de hak op de tak springt, raken wij de draad kwijt en kunnen de ontwikkeling niet meer volgen. Verder verwachten wij van het toneel een zo natuurgetrouwde mogelijke imitatie van onze werkelijkheid.

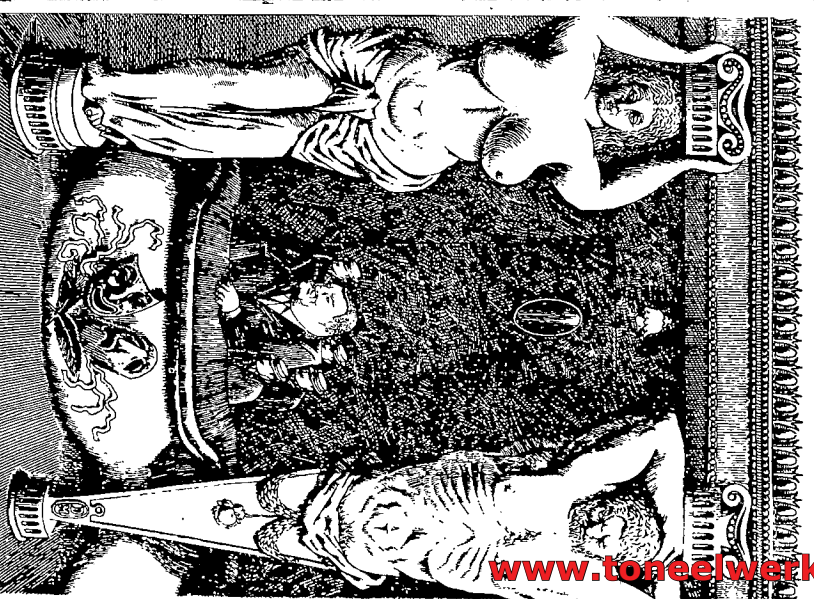
Wij zijn zo vertrouwd geraakt met deze eigenschappen van het toneel dat wij een toneelgebeuren dat hiervan afwijkt, al gauw tot onzin verklaren.

*** Waarom gebruikt het moderne toneel vormgevingen die niet meer aansluiten bij onze alledaagse werkelijkheid?

Een moderne toneelschrijver probeert de kern van de zaak zo indringend en beknopt mogelijk weer te geven. Het blijkt dat een toneelvorm waarbij niet getracht is te imiteren veel scherper kan werken. Het moderne toneel is voor wat dit betreft te vergelijken met een cartoon of sommige strips in de krant. Met enkele lijnen geeft de tekenaar zijn bedoeling weer. Hij tekent niet alles precies na, maar vervormt de werkelijkheid tot een andere wereld met een eigen logica. Sommige details worden weggelaten, de belangrijkste elementen worden sterk benadrukt. In een met een enkel lijntje getekend gezicht met een enorme lange neus herkent iedereen een president de Gaulle. Niemand die zegt dat dit onzin is omdat de Gaulle er in werkelijkheid anders uitziet.

Een ander voorbeeld zijn de cartoons van Mrožek die in dit programma staan afgedrukt. Op de eerste prent zie je een zelfportret van een man naar het toneel kijken. Het spel vordert, hij herkent zichzelf steeds meer in het gebeuren op het toneel en wordt kleiner en kleiner. Het toneel is voor hem een spiegel van de werkelijkheid.

Bij het moderne toneel is die werkelijkheid herleid tot de kern. Alle franje is overbodig terwijl datgene waar het werkelijk om gaat sterk wordt benadrukt. Zo ontstaat een eenvoudige, maar sterk gekoncentreerde en samengeperste afdruk van het leven.

*** Een cartoon is dus een samengeperst beeld van een situatie. Op het toneel zien we echter levende situaties waarbij gesproken wordt. Het zou de zaak toch eenvoudiger als duidelijk gezegd werd waar de situaties over gaan, wat de bedoeling is?

Eenvoudiger wel. In "Bij het opgaan van de maan" bleef het snel wat er aan de hand was. Het stuk was voor iedereen begrijpelijk. Maar ik geloof dat het moderne toneel in dit opzicht eerlijker is, levenscheper. Ieder van ons kent